

El Pla director del turó de l'Home: un projecte de restauració del paisatge

Jordi Soler Insa

Servei de Parcs Naturals
Diputació de Barcelona

El fet que el Ministeri de Defensa hagi deixat sense ús una part força important de les instal·lacions i edificacions militars ha fet possible posar en marxa un ampli projecte de restauració d'aquest sector del Parc, que comprèn l'enderroc i supressió de la major part dels volums edificats i de les instal·lacions obsoletes; la racionalització i concentració de les instal·lacions tècniques restants; la restauració i revegetació del medi natural, incloent els impactes produïts per la carretera d'accés i, finalment, l'ordenació de l'ús públic.

Paraules clau
Turó de l'Home, restauració, paisatge, ús públic

Resumen

El Plan director del Turó de l'Home: un proyecto de restauración del paisaje

El turó de l'Home es la cima culminante del macizo del Montseny y, por extensión, el punto más elevado de todo el sistema orográfico litoral y prelitoral catalán. Este hecho le confiere, sin duda, el valor simbólico que, en nuestra cultura, tienen las cumbres, pero también condiciona una serie de factores biogeográficos que lo convierten en un paraje de indudable valor paisajístico y ecológico. Además, esta situación ha comportado la utilización de esta cumbre y su entorno para ubicar un conjunto de instalaciones que, amparadas en el argumento del interés público, han producido un severo impacto en el medio natural.

El hecho de que el Ministerio de Defensa haya dejado fuera de uso una parte muy importante de las instalaciones y edificaciones militares ha hecho posible la puesta en marcha de un amplio proyecto de restauración de este sector del Parque, que comprende el derribo y supresión de la mayor parte de los volúmenes edificados y de las instalaciones obsoletas; la racionalización y concentración de las instalaciones técnicas restantes; la restauración y revegetación del medio natural, incluyendo los impactos producidos por la carretera de acceso y, finalmente, la ordenación del uso público.

Palabras clave
Turó de l'Home, restauración, paisaje, uso público

Abstract

The Turó de l'Home Master Plan: a landscape restoration project

El Turó de l'Home is the highest peak in the Montseny massif and, by extension, the highest point in the whole of the Catalan coastal and pre-coastal range. This undoubtedly endows it with the symbolic value our culture attaches to mountaintops, but it also makes for a series of biogeographical factors that give this spot great value in both landscape and ecological terms. However, this situation has led to the use of the peak and the surrounding area to locate a series of facilities that are presented as being in the interest of the public, but have had serious impact on the environment.

The fact that the Ministry of Defence has left a large part of the military facilities and buildings in disuse has made it possible to get underway a large-scale restoration project for this section of the Park, entailing the demolition and removal of most of the obsolete buildings and facilities; the rationalization and concentration of the remaining technical facilities; the restoration and revegetation of the natural environment, including the impact exerted by the access road; and lastly the planning of public use.

Keywords
Turó de l'Home, restoration, landscape, public use

Resum

El turó de l'Home és el cim culminant del massís del Montseny i, per extensió, el punt més elevat de tot el sistema orogràfic litoral i prelitoral català. Aquest fet li confereix, sens dubte, el valor simbòlic que, en la nostra cultura, tenen els cims, però també condiciona una sèrie de factors biogeogràfics que el converteixen en un indret amb un valor paisatgístic i ecològic notable. D'altra banda, aquesta situació ha comportat la utilització d'aquest cim i el seu entorn per ubicar un conjunt d'instal·lacions que, emparades sota l'argument de l'interès públic, han produït un sever impacte en el medi natural.

Figura 1. Imatge històrica del puig Sesolles i del turó de l'Home abans de la construcció de la base militar i de l'observatori actual.

Introducció

El turó de l'Home, amb 1.706 metres, és el cim culminant del massís i del Parc Natural del Montseny i alhora el cim més alt de la serralada Prelitoral Catalana. Això sens dubte confereix a aquest espai un valor afegit des de diferents punts de vista:

— Té el valor simbòlic que s'ha donat tradicionalment dins la nostra cultura als cims i, especialment, als cims culminants de qualsevol massís o serralada.

— La seva altura, en termes absoluts i sobretot en termes relatius —en relació amb les muntanyes que l'envolten— afavoreix un paisatge supraforestal, de prats i matolls, amb alguns trets característics de l'estatge subalpí present a la serralada pirinenca, que al seu valor paisatgístic uneix la seva utilització com a zona de pastures.

— La situació d'aquests cims, per damunt de les planes i valls circumdants, ha propiciat també l'emplaçament d'instal·lacions tècniques relacionades amb les transmissions i la meteorologia.

Així al cim del turó de l'Home es va situar l'any 1931 el primer observatori meteorològic de muntanya de Catalunya, que avui encara existeix sota la dependència de l'Institut Nacional de Meteorologia, i al seu entorn van anar proliferant de manera desordenada un conjunt d'antenes i equips de radiotransmissió, tant d'entitats públiques com de subjectes privats. D'altra banda als anys setanta, al cim del puig Sesolles, separat del turó de l'Home pel coll Pregon, s'hi va instal·lar una base militar del regiment de transmissions, amb una àrea edificada per a allotjament de la tropa, diverses dependències tècniques, instal·lacions de transmissió i control amb antenes i pantalles parabòliques i un heliport. Tota l'àrea afectada per aquesta intervenció, un total de 3,47 ha, va ser expropiada amb aquesta finalitat l'any 1975 i tancada amb dues tanques perimetrals, una exterior de filferro de punxes i una interior, metàl·lica i amb il·luminació. Al mateix temps es va construir una carretera d'accés a aquestes instal·lacions.

Així doncs el turó de l'Home i el seu entorn més immediat constitueixen, dins del Parc Natural del Montseny, una àrea de considerable valor cultural i natural, tanmateix no-

tablement artificialitzada i amb impactes severos en el medi, com a conseqüència bàsicament d'actuacions anteriors a l'aprovació del Pla especial que des de l'any 1977 protegeix el massís. D'altra banda, l'existència de la carretera asfaltada des de la cruïlla de Penyacans, a la carretera que uneix Santa Fe i la Costa, ha posat a l'abast dels visitants aquest indret, que per la seva situació reuneix prou atractius com per registrar una important freqüentació els caps de setmana i festius.

El medi natural a la zona culminal del Montseny: característiques, impactes, valoració social

Més que d'estatge subalpí, estrictament, caldria parlar al Montseny de la presència de determinades comunitats d'afinitat subalpina als cims i carenes més enlairats del massís (entre 1.600 i 1.700 metres), formades per prats de festuques i matollars de ginebró amb bruguerola. Sembla que es pot tractar d'una vegetació relictada dels períodes freds del Quaternari, conservada per les condicions climàtiques culminals, però estabilitzada i afavorida per l'activitat humana (pastures). Sense aquesta intervenció de l'home al llarg de la història possiblement aquest estatge culminal hagués estat ocupat per la fageda que hi arriba molt a la vora. L'extensió del matollar i, a llarg termini, del bosc podria ser la seva evolució natural futura sense una actuació antròpica. Cal no oblidar que el paisatge és un sistema dinàmic sotmès a la influència de factors naturals i antròpics.

Els impactes més importants que es produeixen a l'entorn natural del turó de l'Home són atribuïbles a l'existència de la carretera, que provoca processos d'erosió i esllavissades; a l'ocupació del cim de puig Sesolles per la base militar, amb l'heliport, antenes, pantalles parabòliques, tanques, etc., i a l'ocupació del propi cim del turó de l'Home per l'estació meteorològica i habitatge dels seus responsables, a més del conjunt d'antenes i instal·lacions exteriors. Tot plegat, a més de la pèrdua de cobertura vegetal, provoca un impacte visual molt sever, dins d'un entorn força artificialitzat.

A més de la carretera asfaltada que arriba fins a coll Pre-

gon, una pista oberta tant sols per a l'accés del vehicle dels responsables de l'estació meteorològica i del personal del Parc, condueix fins a l'estació. Els visitants accedeixen a peu fins al turó per aquesta mateixa pista o pels camins des de coll Pregon o des de coll de Sesbasses. La pista provoca processos d'erosió similars als de la carretera. El trepig dels visitants que surten dels camins traçats provoca petits moviments en sòls poc consolidats i disgregats de regeneració lenta, en tot cas molt menys greus que les esclavissades i pèrdua de sòl herbat que es produeixen als talussos de la carretera i la pista.

En general a les zones de pendent, amb sòl molt pobre, la regeneració és lenta i difícil. A les zones favorables de sòl estable el prat es desenvolupa bé i a les zones més pedregoses i de sòl inestable es desenvolupen matollars de ginebró i bruguerola.

L'impacte produït pels visitants és força concentrat i localitzat a la zona on, de fet, ja existeix un entorn molt modificat i amb uns impactes molt més severos i permanents. D'altra banda, des de la posada en pràctica del Pla de regulació de l'accés al turó de l'Home, basat en la capacitat dels aparcaments, s'ha aconseguit evitar els episodis d'hiperfrequentació que de manera puntual es podien produir abans.

Cal considerar finalment que el cim del turó de l'Home i el seu entorn configuren un espai amb una alta valoració social, que es tradueix en l'important nombre de visitants i en la sensibilitat que, sobretot des de determinats sectors d'opinió, es fa palesa en relació amb la preservació dels seus valors naturals.

Aquesta situació d'artificialització del turó de l'Home i el seu entorn s'explica per la preeminència en aquest cas d'altres interessos públics per damunt dels de protecció del paisatge: els interessos de la defensa que van motivar la construcció de la base militar l'any 1975 i els interessos socials pel que fa a l'emplaçament de l'observatori meteorològic i de les instal·lacions de radiotransmissió. En el cas de l'observatori meteorològic cal afegir la seva significació històrica: es tracta del primer observatori de muntanya creat l'any 1931 a iniciativa del Centre Excursionista de Catalunya i del doctor Fontseré, un dels pioners de la meteorologia a Catalunya.

Àmbit normatiu

El turó de l'Home i el puig Sesolles es troben dins l'àrea qualificada com a reserva natural dins del Pla especial de protecció del Parc Natural del Montseny, que va ser aprovat l'any 1977 per al sector de la província de Barcelona i l'any 1978 per al sector gironí. El Pla no fa cap referència als edificis i instal·lacions existents en aquests dos cims, per la qual cosa cal entendre que són considerats com a edificacions o instal·lacions preexistents, sotmeses al règim general de la zona de reserva natural, que en aquest cas, sense posar en qüestió la seva existència, permetria tan sols les obres de manteniment i millora, però en cap cas d'ampliació i dispersió de volums edificats i instal·lacions.

Al vessant nord-est del puig Sesolles es troba l'avetosa de Passavets, considerada com a reserva natural qualificada, amb el règim de màxima protecció dins les prescripcions del Pla. També hi ha una zona de reserva natural qualificada al cim de les Agudes, per tal de dotar d'aquest

règim de protecció a una significativa porció de l'estatge culminal del Montseny.

Sens dubte l'existència del conjunt d'instal·lacions i edificacions que es troben al turó de l'Home i al puig Sesolles, així com també la d'una carretera d'accés, van evitar que també aquest sector fos qualificat com a zona de reserva natural qualificada.

D'altra banda, aquest sector del massís es troba també inclòs dins l'àmbit del Decret 105/1987 que reconeix com a parc natural, d'acord amb la Llei 12/1985, tota l'àrea definida com a parc pel Pla especial, i dins l'espai inclòs en el Decret d'aprovació del Pla d'espais d'interès natural 328/1992.

El planejament urbanístic municipal, recollit a les Normes subsidiàries de Fogars de Montclús qualifica aquest sector com a sòl no urbanitzable de valor ecològic molt alt.

Finalment cal afegir que dins la proposta d'espais a incloure a la xarxa europea Natura 2000, se cita una part del massís del Montseny no sols a la regió mediterrània sinó també dins la regió alpina, per l'existència d'algunes espècies d'afinitat subalpina, presents bàsicament al sector de cims i carenes del Parc.

En termes generals totes aquestes figures jurídiques configuren un àmbit normatiu que té com un dels seus objectius fonamentals garantir la preservació dels valors naturals i paisatgístics del Parc. En aquest sentit, doncs, la norma pretén evitar totes aquelles actuacions que comportin un impacte negatiu en els valors que vol protegir, limitant l'artificialització i, per tant, la realització de noves construccions o la implantació i dispersió d'instal·lacions.

El Pla director del turó de l'Home

Com ja s'ha assenyalat a l'inici dels anys setanta, abans de l'aprovació del Pla especial del Parc Natural, l'Administració de l'Estat va construir un conjunt d'instal·lacions militars, conformant l'anomenat «Centro Táctico n.º 7 de puig Sesolles» en aquest cim de 1.689 metres situat al costat del turó de l'Home. La construcció d'aquestes instal·lacions de comunicacions va dur-se a terme d'acord amb interessos estratègics relacionats amb la defensa. Va ser llavors quan va fer-se la carretera d'accés des de l'indret de Penyacans, situat a la cota 1200, i van construir-se un conjunt d'edificacions per a l'estada d'un contingent d'aproximadament setanta persones. Soldats i comandaments la missió dels quals era el funcionament i la vigilància de les instal·lacions. També van construir-se elements de seguretat i dissuasió com tanques i enllumenats perimetrals. Tot aquest conjunt ha estat essencial en la configuració del paisatge diürn i nocturn d'aquest indret els darrers 25 anys.

L'any 1997 el Ministeri de Defensa replanteja el funcionament d'aquesta instal·lació militar estratègica i està executant un projecte que permetrà el funcionament automatitzat de la instal·lació, prèvia agrupació i modernització dels elements necessaris, tot mantenint l'interès general d'aquesta instal·lació, atès el paper que juga en la xarxa de comunicacions per a la defensa. Això, tenint en compte que tan sols caldrà accedir-hi ocasionalment per motius relacionats amb el manteniment de les instal·lacions, ha permès prescindir de la presència permanent del contingent militar i ha deixat en desús tota l'anomenada «àrea de vida», conformada per la major part dels edificis i instal·lacions. D'altra banda, aquest canvi en la situació de la base militar comporta una reducció

important de la superfície utilitzada per a aquest ús i deixa sense cap utilitat les dues grans antenes parabòliques.

D'acord amb aquest nou plantejament, el Ministeri de Defensa i la Diputació de Barcelona han dut a terme una sèrie de converses que han portat a la signatura d'un conveni de col·laboració entre ambdues institucions perquè aquesta nova situació no comporti una degradació de l'entorn, sinó al contrari, que faci possible executar un conjunt d'actuacions destinades a la restauració i preservació del medi natural i del paisatge d'aquest indret emblemàtic. Aquest conveni preveu una cessió d'ús a la Diputació de Barcelona de tota l'àrea que el Ministeri de Defensa deixa d'utilitzar, bo i conservant-ne la titularitat dominical, perquè la institució gestora del Parc pugui dur a terme un programa de restauració i millora d'aquest sector, que té un alt interès natural i paisatgístic, tant per la seva ubicació a la zona culminant del massís com per la singularitat de la seva vegetació.

Això ha permès, d'altra banda, fer extensius aquests objectius al conjunt d'aquest sector del Parc, redactant a tal efecte un pla director d'actuacions al turó de l'Home i el seu entorn. Diferents motius expliquen la necessitat i conveniència d'abordar ara, a través d'un pla director, les actuacions a dur a terme al turó de l'Home i el seu entorn en els propers cinc anys:

- La nova situació de les instal·lacions del CT-7 de puig Sesolles comporta, d'una banda, el risc que unes instal·lacions i edificis en desús, sense ocupació ni manteniment, es vagin deteriorant i produeixin un greu impacte afegit a l'impacte actual que suposa la seva existència; d'altra banda, aquesta situació, reconduïda a través del conveni entre la Diputació de Barcelona i el Ministeri de Defensa, obre la possibilitat de permetre una sèrie d'actuacions destinades a reduir considerablement els impactes paisatgístics actuals, restaurar i millorar l'entorn.

- A través dels mitjans de comunicació s'ha pogut constatar una creixent sensibilitat social envers la preservació del medi natural a l'àrea culminant del massís del Montseny. Des de la gestió del Parc s'ha anat incrementant els darrers anys el pressupost destinat a programes de restauració i tractament del medi.

- Les possibilitats d'intervenció al puig Sesolles obren també expectatives d'actuació al cim més alt del Montseny, el turó de l'Home. En aquest sentit cal fer esment de la desordenada existència d'un conjunt d'antenes, que podrien agrupar-se a puig Sesolles, i del fet que, comptant amb els avenços tecnològics actuals, es pugui estudiar l'adaptació de l'observatori meteorològic als objectius generals de restauració, bo i reconeixent la seva rellevància històrica i potenciant la seva tasca científica, amb el possible trasllat de l'edifici-habitatge de l'observador a l'edifici on s'hauran de centralitzar els serveis al puig Sesolles.

- La normativa referent a les instal·lacions de tot tipus existents al cim del turó de l'Home i el seu entorn s'ha anat modificant i, a més, a la normativa de protecció del Parc s'han afegit altres normes de caire més general. Caldria, doncs, adaptar la situació d'aquest indret a la normativa actual que sigui d'aplicació.

- Finalment, cal considerar l'interès pedagògic i cultural que poden tenir les actuacions que es duguin a terme en aquest indret, pels seus valors naturals i culturals, considerant que es tracta d'un espai accessible al conjunt dels visitants del Parc, tot i que dins del règim de regulació actualment vigent o el que es pugui determinar en el futur.

Objectius del Pla director

D'acord, doncs, amb les consideracions precedents, els objectius del Pla director d'actuacions al turó de l'Home i el seu entorn són els següents:

- La restauració i preservació del medi natural, amb especial atenció als elements singulars de la flora i la fauna representatives de l'estatge subalpí, i als valors paisatgístics dels cims i carenes del turó de l'Home i el seu entorn.

- Reducció de l'artificialització i dels impactes ambientals, suprimint tots els elements innecessaris, naturalitzant les àrees afectades i concentrant al màxim les instal·lacions tècniques i edificis a l'espai que haurà de romandre artificialitzat al puig Sesolles.

- Ordenació de l'ús públic d'aquest sector del Parc, regulant l'accés, reforçant els mecanismes d'informació i creant algun tipus de servei de caire cultural i pedagògic.

Entorn a aquests tres objectius s'estructuren els tres principals programes d'actuació d'aquest Pla director:

- Programa de restauració
- Programa d'instal·lacions tècniques
- Programa d'ús públic

El Programa de restauració del medi natural i el paisatge

L'objectiu bàsic d'aquest Programa és la restauració del medi natural i el paisatge al sector culminant del massís comprès entre el coll del Vent, coll Sesbasses i coll Pregon, seguint l'eix de la carretera i tancant un àmbit que inclou el turó de l'Home, el puig Sesolles, amb el seus camins d'accés, i el Catiu d'Or, a la carena que uneix aquest àmbit amb les Agudes. Tal com ja s'ha palesat, la presència d'una sèrie d'elements artificials: edificis, tanques, enllumenat, antenes, carreteres, heliport asfaltat, etc., comporta un sever impacte tant al puig Sesolles com al turó de l'Home, i tant per la pèrdua de coberta vegetal i sòl que comporta com pel fort impacte visual i paisatgístic.

Dins d'aquest àmbit els principals impactes són els que s'exposen tot seguit.

Puig Sesolles

És el cim de 1.689 metres situat al sud-est del turó de l'Home i ocupat pels edificis i instal·lacions de la base militar. La superfície afectada per la titularitat del Ministeri de Defensa és de 3,47 ha, dins les quals es troben els elements següents, alguns dels quals ja han estat, però, enderrocats i eliminats (edificis auxiliars i antenes parabòliques):

- Doble filat perimetral de punxes que tanca tot el recinte; està format per 1.395 suports de ferro i té una extensió lineal de 21.667 metres.

- Tanca metàl·lica perimetral de 2 m d'altura, dotada amb enllumenat format per focus.

- Heliport amb superfície asfaltada.

- Edifici principal dedicat a caserna del personal, amb tres i dues plantes, i que ocupa en planta una superfície de 1.252 m².

- Conjunt d'edificis auxiliars (garatges, magatzems, dependències de serveis, garites, etc.), ocupant en planta una superfície aproximada d'uns 270 m².

- Galeria de tir semisoterrada i edifici tècnic que acull les noves instal·lacions automàtiques de comunicació.

- Antena principal, dins del recinte que es manté per a les noves instal·lacions, i antena petita de la guàrdia civil.

– Tres antenes parabòliques de 30, 15 i 12 peus (9, 4,5 i 3,6 metres aproximadament).

– Superfície formigonada per a desguassos, voreres pavimentades, accés asfaltat i altres espais afectats per l'erosió i desprovistos de vegetació.

– Instal·lacions tècniques soterrades: dos dipòsits d'aigua (50.000 l), un de gas propà i dos de gasoil (37.500 l).

Turó de l'Home

És el cim més alt del massís del Montseny (1.706 m) i de tot el sistema orogràfic de la serralada Prelitoral Catalana. Al vessant sud-est del cim es troba emplaçat l'edifici de l'observatori meteorològic, envoltat per alguns aparells de mesura, i al vèrtex geodèsic, hi ha un conjunt d'antenes. Tot plegat configura un espai força alterat, amb pèrdua de sòl i cobertura vegetal, i amb una dispersió d'elements artificials que produeix un sever impacte paisatgístic. Aquests elements són:

– Edifici de l'observatori meteorològic: es tracta d'una edificació que consta de planta baixa, pis i coberta de fibrociment, que va substituir a la dècada dels setanta l'observatori originari, de notable interès històric, per al qual es va utilitzar un refugi de fusta cedit per Noruega que havia estat exhibit al pavelló d'aquest país a l'Exposició Universal de Barcelona de 1929. Al voltant d'aquest edifici es troben una sèrie d'elements que reforcen l'impacte visual i estenen l'impacte físic a l'entorn de la casa: espai enllosat, murs de pedra, barbacoa d'obra, magatzem de llenya i restes de ferro i fusta.

– Instal·lacions tècniques de l'estació meteorològica. La majoria d'instruments de registre de dades meteorològiques es troben dins d'una gàbia o tanca metàl·lica.

– Conjunt d'antenes al voltant del vèrtex geodèsic: subjectades amb cables i connectades amb les bateries situades a la casa de l'observador. Al nord-oest del cim del turó de l'Home, a l'inici de la carena que puja des de coll Sesbasses cap a les Agudes, al punt anomenat Catíu d'Or, hi ha també una antena amb una petita caseta que acull les bateries.

– Cables i restes de materials: tant a l'entorn de la casa com del conjunt d'antenes es troben alguns cables i restes de materials avui en desús, que contribueixen a donar una imatge de conjunt poc ordenat.

Carretera i camins

Les carreteres i camins que hi ha en aquest sector del Parc produeixen dos tipus d'impacte. D'una banda, el que es deriva del seu traçat (talussos, desmunts) i d'altra, el que es deriva del seu ús (grau d'accessibilitat que faciliten). Es tracta bàsicament d'impactes lineals produïts pels elements següents:

– Carretera asfaltada d'accés: construïda amb motiu de la construcció de la base militar, des de la cruïlla de Penyacans fins a la base militar té una llargada de 5,8 km, amb una amplada mitjana de 4 m. A part de la pèrdua de sòl i cobertura vegetal que ha suposat l'obertura de la carretera, l'impacte principal és el produït per la interrupció dels processos geomorfològics de dinàmica de vessants als talussos i desmunts dels marges, sotmesos a unes condicions meteorològiques sovint extremes (glaç-desglaç, vent, pluja, insolació...).

– Dos trams d'un traçat inicial de la construcció de la carretera que posteriorment va ser abandonat.

– Pista que condueix a l'observatori meteorològic: des de coll Pregon surt una pista transitable d'una llargada de

380 m, que voreja pràcticament tot el cim i permet l'accés restringit de vehicles fins a la casa-observatori. Presenta els mateixos problemes que la carretera principal.

– Pista perimetral de la base militar de puig Sesolles: al voltant de les instal·lacions militars hi ha un camí d'una amplada mitjana d'uns 2 m.

– Camí de coll Sesbasses al turó de l'Home: es tracta de la resta d'una antiga pista, pràcticament desdibuixada en el seu tram inicial, però que encara conserva part de la seva caixa al tram superior d'uns 175 metres.

– Camí del serrat de les Saleres: es tracta d'un camí d'uns 630 metres obert per accedir a la font de subministrament d'aigua de la base militar.

– Camí de puig Sesolles a plana Amagada; es tracta d'un camí, d'una llargada de 800 metres i d'una amplada mitjana d'uns 2 m, tot i que perdut a trams, obert per al subministrament de llum i telèfon de la base militar.

– Camí de coll Pregon a l'observatori meteorològic i al cim del turó de l'Home: és el camí per pujar a peu al turó de l'Home. Consta de dos trams: un primer tram des del coll a l'observatori (150 m), perfilat per un mur de contenció al seu marge esquerra, i un segon tram des de l'observatori al cim (20 m), delimitat per alguns murets de pedra seca i unes varilles metàl·liques amb cordill.

– Tram final del camí senyalitzat que surt des de la font de Passavets, a la vall de Santa Fe: és un sender excursionista que, en el seu darrer tram, discorre per una zona amb fort pendent afectada per esllavissades.

– Àrees d'aparcament condicionades pel Servei de Parcs Naturals: a coll Pregon (12 places), coll Sesbasses (8 places) i plana Amagada (30 places).

Actuacions incloses en el Programa de restauració

Dins del Programa de restauració s'inclou, a puig Sesolles, l'enderroc i supressió de tots aquells volums edificats i instal·lacions que resten en desús, mantenint i concentrant tant sols aquells edificis i instal·lacions necessaris per al funcionament del centre de transmissions de l'exèrcit, per acollir les instal·lacions de telecomunicació civil, que actualment es troben al cim del turó de l'Home, i per a altres usos que es puguin definir des de la gestió del Parc.

Al turó de l'Home, es preveu la supressió i trasllat de les instal·lacions de telecomunicació, per tal de poder abordar la restauració i naturalització del cim. Així doncs l'objectiu bàsic és reduir significativament els elements artificials al puig Sesolles, al turó de l'Home i al seu entorn. El Pla director planteja, també, la necessària continuïtat de l'observatori meteorològic, tant per la seva importància científica –una dilatada sèrie de dades– com per la seva significació històrica. En aquest sentit, resta obert a l'anàlisi la compatibilitat de l'edifici, en la seva ubicació actual, amb els objectius generals de restauració del paisatge i l'estudi de possibles fórmules alternatives.

D'altra banda, dins d'aquest Programa s'inclou la correcció dels impactes produïts per la carretera i camins actuals. Això ha de comportar la restauració de talussos i desmunts, la supressió i naturalització d'alguns camins i la consolidació i arranament d'una xarxa bàsica de camins, per tal de millorar els mecanismes d'ordenació de l'ús públic.

En relació amb la revegetació, el projecte de restauració que desenvolupa les previsions d'aquest Programa inclou una descripció acurada de les espècies a utilitzar, així com també de les seves característiques i dels procediments i

tècniques previstos per a la seva sembra i plantació. Es tracta en tots els casos d'espècies coincidents amb les ja existents, d'acord amb els inventaris florístics previs: *Achillea millefolium*, *Dactylis glomerata*, *Deschampsia flexuosa*, *Trifolium repens* i *Lotus corniculatus*, com a espècies herbàcies per a l'hidrosembra; *Cytisus scoparius* i *Juniperus communis* subesp. *alpina*, com a espècies arbustives representatives de les comunitats vegetals de la zona culminal, i *Fagus sylvatica*, com a espècie arbòria utilitzable en una única zona de restauració. Pel que fa a la procedència, el projecte té en compte la utilització de llavors procedents de cases comercials acreditades, sotmeses però a les prescripcions del mateix projecte. Tanmateix, bo i reconeixent la dificultat de trobar determinades espècies al mercat, es preveu la possibilitat d'utilitzar llavors o plàntules procedents de planters obtinguts a partir d'exemplars autòctons extrets *in situ*. En tot cas, la revegetació manual o per hidrosembra, que es preveu en aquest projecte, ha de permetre l'estabilització necessària per tal de garantir l'èxit posterior dels processos naturals.

Pel que fa a la incorporació de sòls, el projecte preveu en efecte l'aportació de terres millorades en aquells indrets on

sigui necessària una remodelació del terreny per suavitzar un talús, desdibuixar un camí, o bé com a substrat per possibilitar una posterior revegetació. En aquest sentit, el projecte també fixa amb precisió i de manera exhaustiva les característiques que han de tenir les terres procedents de préstec, les dels adobs o fertilitzants que es poden utilitzar en la millora d'aquestes terres i les dels productes destinats a esmenar els sòls massa sorrenços o massa argilosos, determinant finalment els procediments i tècniques a emprar en l'execució de les unitats d'obra, cercant d'altra banda prou garanties d'adaptació al medi i de control estricte pel que fa a possibles efectes no desitjats, com ara la intrusió de llavors al·lòctones.

Es tracta, en definitiva, d'un important projecte de restauració i recuperació natural de totes les àrees afectades per processos de pèrdua de sòl i cobertura vegetal, així com també per l'enderroc i supressió d'elements artificials i de camins, a l'àrea dels cims i carenes del Montseny. Tot plegat obliga a dur a terme un debat que, sens dubte, ha d'incloure perspectives diverses, sobre quin ha de ser finalment el paisatge resultant d'aquestes actuacions i quina gestió haurà de comportar, en el futur, la seva preservació o la intervenció en la seva evolució.

Figura 2. Instal·lacions militars al cim del puig Sesolles.

Figura 3. Obres d'enderroc i restauració al puig Sesolles.